

УДК 339.1.003.13

ІЛЬІН В. Ю.

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті проаналізована конкурентоспроможність вітчизняних сільськогосподарських підприємств в умовах глобалізаційних процесів, роль і значення інновацій для підвищення конкурентних переваг. Проведені дослідження останніх впроваджень інноваційних технологій в аграрному секторі, рентабельності продукції сільського господарства. Запропоновані заходи по підвищенню конкурентоспроможності аграрних підприємств. Розглянуто досягнення аграріїв в інноваційному процесі. Переважна більшість інноваційних здобутків вітчизняних аграрних підприємств пов'язана нині із використанням наукових розробок, що сприяють інтенсифікації сільського господарства, забезпечують економію матеріальних ресурсів і гарантують підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: потенціал підприємства, конкурентоспроможність, аграрні підприємства, умови глобалізації.

Постановка проблеми. Розвиток української економіки залежить від ефективного функціонування агропромислового комплексу України та його галузей. У минулому році частка сільського господарства в структурі ВВП вперше у вітчизняній історії набула значення 10%. Таким чином, агросектор став ключовою статтею, яка наповнює бюджет. Виручка від експорту аграрної продукції склала більш ніж 16 млн долл США або одну четверту від усього експорту України за минулий рік [8].

Отже, глобалізаційні процеси відкривають перед сільськогосподарськими підприємствами нові комерційні можливості, створюють доступ до світових матеріальних, інноваційних, інтелектуальних і фінансових ресурсів. Але створивши низку можливостей, глобалізація може призвести до виникнення нових ризиків і небезпек. Глобальні загрози в аграрному секторі пов'язані зі збільшенням обсягів конкуруючого імпорту та впливом вітчизняних споживачів до сегмента імпортової продукції. За таких умов надзвичайно актуальною теоретично і практично є проблема підвищення конкурентоспроможності продукції, вивчення впливу потенціалу на формування конкурентних переваг аграрних підприємств саме в умовах глобалізації [4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження підвищення конкурентоспроможності, впливу інноваційного потенціалу на розвиток сільськогосподарських підприємств в умовах глобалізації висвітлюються в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: А. Сміта, Д. Рікардо, А. Курно, Е. Хекшера, Дж. Робінсона, М. Портера, А. Томпсона, Р. Фатхутдинова З. Залогі, Т. Зінчук, О. Шубравської, О. Ліпанова,

В. Міланич, О. Піменова, Л. Прокопець, Б. Супіханов, П. Чайковський та ін. Незважаючи на велику кількість досліджень, проблема потребує подальшого розгляду.

Метою даної статті є аналіз конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських підприємств, впливу інноваційного капіталу на розвиток аграрних підприємств в умовах глобалізаційних процесів, визначення основних загроз і переваг, а також обґрунтування пріоритетних напрямів підвищення конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні глобалізаційні процеси достатньо виразно виявляються в Україні. Глобалізація – всеохоплюючий процес, який стосується економіки кожної окремої країни у її безпосередньому зв'язку зі світовим господарством. В умовах глобалізації конкуренція торкається практично усіх підприємств-товаровиробників, що функціонують у різних галузях народного господарства. Отже, конкурентоспроможність – один з найважливіших чинників, що забезпечує сталий розвиток будь-якого підприємства і характеризує його здатність конкурувати як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [1].

Україні необхідно повною мірою усвідомлювати слабкі та сильні сторони аграрної економіки, щоб вітчизняна сільськогосподарська продукція могла сміливо конкурувати на світовому ринку. Наша країна має декілька основних конкурентних переваг у розвитку експорту продукції сільського господарства: сприятливі кліматичні умови, багаті сільськогосподарські ресурси (у т. ч. високопродуктивні ґрунти та придатні для зрошення землі), наявність у великій кількості водних ресурсів, досягнутий останнім часом

прогрес в галузі сільськогосподарської торгівлі та розвитку підприємництва, а також близькість до основних іноземних ринків із постійно зростаючим попитом на сільгосппродукцію.

До слабких сторін можна віднести кризу ресурсного потенціалу та складний фінансовий стан сільськогосподарських товаровиробників, нерозвиненість ринкової та виробничої інфраструктури, загострення соціальних проблем у сільській місцевості, недостатність державного регулювання та підтримки аграрного виробництва [4].

У глобальних ринкових умовах господарювання для підприємств аграрного сектору економіки України однією з головних проблем є залучення інвестиційних й інноваційних ресурсів. Інноваційне підприємство у сільському господарстві є головним і пріоритетним інститутом формування конкурентоспроможності України. Варто зауважити, що на думку багатьох вітчизняних вчених і на нашу, проблемою залишається технологічне відставання сільськогосподарського виробництва України порівняно з розвинутими країнами світу. Україна програє по головним показникам ефективності виробництва: продуктивності праці, техніко-технологічній забезпеченості, енергоємності, урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби. Ще не набули широкого впровадження сучасні новітні технології. Потребує подальшого удосконалення організаційна структура насінництва. Нові сорти повільно впроваджуються у виробництво. В Україні засівалось застарілими сортами 42% площі ячменю озимого, 77% вівса, 55% гречки, 34% кормового буряку, 92% люцерни, 73% конюшини. Крім того, Україна щорічно втрачає близько 30% врожаю від шкідників, хвороб та бур'янів. В той же час, технологічно аграрії на 90% залежні від імпортних хімічних засобів захисту рослин. Результатом недосконалості технологій є не тільки низька економічна результативність сільськогосподарського виробництва, але й низький рівень оплати праці на селі, що знижує приток кваліфікованих кадрів в аграрну сферу [7].

Специфіка інноваційної діяльності аграрних підприємств пов'язана з високою ризикованістю, сезонністю впровадження й залежністю результату від погоднокліматичних умов, створює відповідні умови для державної підтримки даного процесу. Для приватних інвесторів, як вітчизняних, так й іноземних, аграрний сектор залишається непривабливим протягом останнього часу, що пов'язано зі значними обсягами капіталовкладень, тривалим терміном окупності, а результат реалізації такого проекту залежить

від значної кількості неконтрольованих форс-мажорних факторів [7].

Розглянемо досягнення аграріїв в інноваційному процесі. Переважна більшість інноваційних здобутків вітчизняних аграрних підприємств пов'язана нині із використанням наукових розробок, що сприяють інтенсифікації сільського господарства, забезпечують економію матеріальних ресурсів і гарантують підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Проілюструємо інноваційні досягнення аграрних підприємств. Наприклад, у фермерському господарстві „Лаліс” Монастирського району на Черкащині при вирощуванні пшениці використовуються такі сорти Інституту фізіології та генетики рослин, як Фаворитка і Смуглянка. Їх врожайність складає відповідно 105 і 103 ц/га. У ДП „НЕБ „Еліта” Запорізької області застосовано ресурсозберігаючу технологію вирощування соняшнику, за якої врожайність цієї культури сорту Прометей склала 26 ц/га, а це на 7,7 ц/га більше порівняно із середніми показниками по району.

Певні інноваційні здобутки мають і підприємства, що задіяні у галузі тваринництва. Наприклад, на Дніпропетровщині у передових господарствах збільшення поголів'я свиней досягається за рахунок інтенсивних методів ведення галузі та широкого впровадження міжпородного схрещування і гібридизації. Остання суттєво підвищує продуктивність тварин і збільшує прибуток на 30% [6]. У молочному скотарстві набуває розповсюдження перспективна технологія безприв'язно-боксового утримання корів. Вона супроводжується використанням доїльних установок – майданчиків типу „Ялинка”, „Тандем”, „Карусель”, які сприяють збільшенню молочної продуктивності корів щонайменше на 15%. При цьому у 3-4 рази зменшується кількість операторів машинного доїння корів [3]. Також, в Україні поступово набувають поширення ошадливі технології обробітку землі, зокрема, технологія нульового обробітку No-till. Вона передбачає прямиий посів насіння у ґрунт і потребує невеликої кількості сільськогосподарської техніки. За підрахунками німецьких вчених, використання цієї технології забезпечує економію пального до 46%, часу – до 30%. Змив ґрунту зменшується у 6 разів. Досвід застосування технології No-till вже мають господарства „Дослідне” на Полтавщині, „Агролан” на Кіровоградщині, „Агро-Союз” на Дніпропетровщині та ін. Позитивно оцінюючи ці інноваційні здобутки сільськогосподарських підприємств, зауважимо, що для подальшого розвитку аграрного виробництва їх недостатньо [6].

Проаналізуємо показники реалізації сільськогосподарської продукції. Таким чином, аграрними підприємствами України, за винятком малих, було реалізовано сільськогосподарської продукції на 28,6% більше ніж у січні-червні 2013 р. По даним Держкомстату, реалізація продукції рослинництва за період січень-червень 2014 р. виросла на 47,7% порівняно з 2013 р. Продаж зернових культур склав 11 млн т, що на 53,7% більше ніж за 2013 р. При цьому обсяг реалізації пшениці виріс на 66,8%, кукурудзи – на 54%, ячменя – 53,7%. Продаж насіння соняшника збільшився на 71,2%, а сої знизився на 8,6%.

Що стосується продукції тваринництва, то в січні-червні 2014 р. обсяг її реалізації

виріс на 9,9% порівняно з 2013 р. Продаж скоту та птиці збільшився на 9,8%, молока – на 7%, а яєць – на 13,3%. Також по даним Держкомстату середні ціни продажу аграрної продукції в січні-червні 2014 р. порівняно з цінами 2013 р. виросли на 5,2%, в тому числі продукції тваринництва – на 10,9%, Вартість продукції рослинництва зменшилася на 1,7% [8].

Найбільшу питому вагу в структурі вітчизняного експорту займає продукція рослинництва – 52,0%. За останні роки також збільшився обсяг експорту жирів і масла тваринного та рослинного походження, їхня частка в загальній структурі експорту продукції аграрного сектора становить 17,9%.

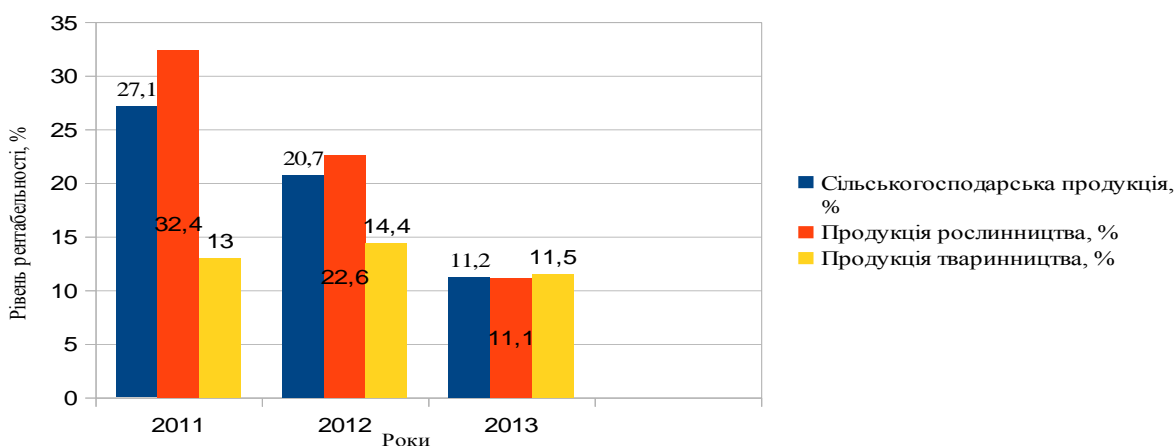

Рис. 1. Рівень рентабельності сільськогосподарської продукції 2011-2013 рр., %
Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України

Наступний крок нашого дослідження аналіз рівня рентабельності сільськогосподарської продукції впродовж 2011-2013 рр. (рис. 1).

Дані рис. 1 дозволяють зробити нам висновок, що рівень рентабельності сільськогосподарської продукції, в тому числі продукції рослинництва та тваринництва, має тенденцію зниження і в 2013 р. склав 11,2%, що на 9,5% менше ніж у 2012 р. [8].

Проаналізуємо рентабельність окремих видів сільськогосподарської продукції (табл. 1, табл. 2). Результати досліджень по-

казують наявність трьох груп сільськогосподарської продукції за рівнем конкурентоспроможності:

- 1) група конкурентоспроможної продукції (насіння соняшнику, продукти його переробки, насіння ріпаку, сої та продукти їх переробки, продовольче та фуражне зерно);
- 2) група перспективної конкурентоспроможності (м'ясо птиці, овочі, яйця, молоко та молочні продукти, свинина, картопля);
- 3) група продукції з низькою перспективою створення конкурентоспроможності (яловичина, цукор) [1].

Т а б л и ц я 1

Роки	Продукція рослинництва	з неї				
		зерно	насіння соняшнику	цукрові буряки	картопля	овочі відкритого ґрунту
2011	32,4	26,2	57	36,5	17,6	8,4
2012	22,6	15,7	46	15,7	-21,4	-6,5
2013	11,1	1,8	28,7	2,7	23,2	4,6

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України

Т а б л и ц я 2

Рівень рентабельності продукції тваринництва, %

Роки	Продукція тваринництва	з неї					
		м'ясо ВРХ	м'ясо свиней	м'ясо овець та кіз	м'ясо птиці	молоко	яйця
2011	13	-24,8	-3,7	-38,6	-16,9	18,5	38,1
2012	14,4	-29,7	2,1	-41,8	-7,4	2,4	53,1
2013	11,5	-43,5	0,3	-43,4	-9,9	13,7	49

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України

Основними напрямками підвищення конкурентоспроможності є забезпечення підтримки процесу стандартизації якості продукції, удосконалення процесу отримання сільськогосподарськими підприємствами повного комплексу інформаційно-консультаційних послуг щодо експорту продукції, вирішення проблем повернення ПДВ та надання доступних кредитів для сільськогосподарських підприємств. Створення підприємствами власних сировинних ресурсів, замкнутого циклу виробництва і реалізації продукції, впровадження прогресивних технологій, інновацій, вдосконалення економічних відносин між учасниками ринку дасть можливість підвищити обсяги виробництва та якість продукції.

Значно сприяє посиленню конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств створення ними кластерів, що передбачає об'єднання виробників у технологічний ланцюжок з горизонтальними або вертикальними зв'язками. У межах кластера відбувається адаптація аграрних і переробних підприємств до ринкових умов. Зростання ефективності виробництва у кластері відбувається шляхом розвитку та інтенсифікації виробничо-економічних зв'язків, що сприяє підвищенню якості та безпечності продукції, а також покращенню економічних результатів господарювання всіх його учасників [5].

Висновки та подальші перспективи досліджень. На основі проведеного дослідження у нас є підстави стверджувати, що в умовах глобального ринку для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств важливу роль мають інноваційні процеси. Формування конкурентних переваг має бути зорієнтовано на високу якість продукції, яка досягається завдяки підвищенню суспільної продуктивності праці й використанню нових технологій. Інноваційні досягнення повинні забезпечувати перетворення сільського господарства на динамічну, збалансовану, адаптивну систему, здатну до постійного самовідтворення при погіршенні загальних умов економічного розвитку.

Зусилля керівників та спеціалістів мають бути спрямовані на технічне переоснащення діючих підприємств, впровадження сучасних енергозберігаючих та екологічнобезпечних технологій, вдосконалення організаційно-економічного механізму діяльності господарств, а держава повинна підтримати ініціативно активні аграрні підприємства за рахунок залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій.

Література

1. Копистко О. В. Теоретичні основи конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / О. В. Копистко // Економіка АПК. – 2010. - №1. – С. 61–63.
2. Кулешова Г.М. Конкуренція і конкурентоспроможність в агропромисловому виробництві / Г.М. Кулешова // Економіка АПК. – 2008. - № 3. – С. 126–132.
3. Кудлай І. Перспективи розвитку доїльного обладнання / І. Кудлай, В. Смоляр // АгроПерспектива. – 2010. - № (125). – С. 50–51.
4. Ліпанова О. І. Формування конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств в умовах глобалізації / О. І. Ліпанова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. - № 8. – С. 13–17.
5. Супіханов Б.К. Про підвищення конкурентоздатності аграрного виробництва в сучасних умовах / Б.К. Супіханова // Економіка АПК. – 2008. - №5. – С. 11–15.
6. Чехов Р.А. Ефективність господарської діяльності підприємства науководослідного спрямування / Р. А. Чехов // Економіка АПК. – 2010.- № 8 – С. 133–135.
7. Луциків І. В. Інноваційна діяльність в Україні: реалії сьогодення та перспективи розвитку / І. В. Луциків // Інноваційна економіка. – 2010. - №4(18). – С. 23–26.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References

1. Копыстко О. В. Теоретичні основи конкурентоспроможності сил'с'когоспо-дars'koyi produktsiyi / О. В. Копыстко // Еко-номіка АПК. – 2010. - №1. – С. 61–63.

2. Kuleshova H.M. Konkurentsya i konkurentospromozhnist' v ahropromyslovomu vyrobnytstvi / H.M. Kuleshova // Ekonomika APK. – 2008. - № 3. – С. 126–132.

3. Kudlay I. Perspektyvy rozvytku doyl'noho obladdannya / I. Kudlay, V. Smolyar // AhroPerspektyva. – 2010. - № (125). – С. 50–51.

4. Lipanova O. I. Formuvannya konkurentnykh perevah sil'с'kohospodars'kykh pidpryyemstv v umovakh hlobalizatsiyi / O. I. Lipanova // Aktual'ni problemy ekonomiky. –

2010. - № 8. – С. 13–17.

5. Supikhanov B.K. Pro pidvyshchennya konkurentozdatnosti aharnoho vyrobnytstva v suchasnykh umovakh / B.K. Supikhanov // Ekonomika APK. – 2008. - №5. – С. 11–15.

6. Chekhov R.A. Efektyvnist' hospodars'koyi diyal'nosti pidpryyemstva naukovodoslidnoho spryamuvannya / R. A. Chekhov // Ekonomika APK. – 2010.- № 8 – С. 133–135.

7. Lutsykiv I. V. Innovatsiyna diyal'-nist' v Ukraini: realiyi s'ohodennya ta perspektyvy rozvytku / I. V. Lutsykiv // Inno-atsiyna ekonomika. – 2010. - №4(18). – С. 23–26.

8. Ofitsiynyy sayt Derzhavnoho komi-tetu statystyky Ukrainy. - [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Ильин В. Ю.

Влияние инноваций на конкурентоспособность сельскохозяйственных предприятий в условиях глобализации

В статье проанализирована конкурентоспособность отечественных сельскохозяйственных предприятий в условиях глобализационных процессов, роль и значение инноваций для повышения конкурентных преимуществ. Проведены исследования последних внедрений инновационных технологий в аграрном секторе, рентабельности продукции сельского хозяйства. Предложены меры по повышению конкурентоспособности аграрных предприятий. Рассмотрены достижения аграриев в инновационном процессе. Подавляющее большинство инновационных достижений отечественных аграрных предприятий связана ныне с использованием научных разработок, способствующих интенсификации сельского хозяйства, обеспечивают экономию материальных ресурсов и гарантируют повышение эффективности производства сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: потенциал предприятия, конкурентоспособность, аграрные предприятия, условия глобализации.

Цып V.

Influence of innovations on the competitiveness of agricultural enterprises in the hlobalizytsiyi

The paper analyzed the competitiveness of domestic agricultural enterprises in terms of globalization, the role and importance of innovation to improve competitive advantage. Past studies of recent introductions of innovative technologies in agriculture, the profitability of agricultural production. Proposed measures to increase the competitiveness of agricultural enterprises. Considered achieve farmers in the innovation process. The vast majority of innovative achievements of domestic farms currently linked using scientific research that contribute to the intensification of agriculture, provide savings of material resources and ensure efficiency of agricultural production.

Keywords: potential enterprise competitiveness, farms, conditions of globalization.

Рецензент: Онегіна В. М. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Економіка і маркетинг» Харківського національного технічного університету сільського господарства імені П. Василенка, м. Харків, Україна.

Reviewer: Onegina V. – Professor, Ph.D. of Economics, Head of Economics and Marketing Department Kharkiv National University of Agriculture named after P. Vasilenko, Kharkiv, Ukraine.

e-mail: info@khntusg.com.ua

Стаття подана
10.02.2015 р.

